

Duknovićeva vrata franjevačkog samostana u Ankoni

U Ankoni, gradu kojemu zbog čestih povijesnih veza i razvijene djelatnosti naših ljudi u njemu pohrvatismo ime u Jakin, istakla su se u XV i XVI stoljeću dva naša umjetnika. Juraj Dalmatinac je u Jakinu stvorio tri svoja remek-djela: veličanstvena vrata crkve sv. Franje *alle scale*, vitku i prozračnu *Trgovačku ložu* i izrazitu *središnju lunetu* bivše crkve sv. Augustina.¹ Ostvario je time najizrazitija djela velikog kasnogotičkog sloga u Jakinskim markama. Nakon blistavog nastupa tog Zadrana drugi naš poznati umjetnik, Trogiranin Ivan Duknović, predstavio se Jakincima, kao i Juraj na uglednom mjestu, u stolnoj crkvi.² U tom romaničkom hramu³ on je podigao krajem prvog desetljeća XVI stoljeća *grobnicu blaženom Girolamu Gianelliju* u skladnim omjerima, jasnom rasporedu i istančanom ukrasu renesansnog sloga, kojim se bijaše istaknuo u Rimu,⁴ u Mađarskoj⁵ i u svom zavičajnom Trogiru.⁶ Po razmatranju sloga i po svjedočanstvu jakinskog kroničara Saracinija utvrđeno je, dakle, da je nadgrob-

¹ V. sl. C. Fisković, *Juraj Dalmatinac*, Zagreb 1963, tabla 66–71.

² V. sl. K. Prijatelj, *Ivan Duknović*, Zagreb 1957, sl. 63.

³ Na apsidi te crkve zidao je 1394. godine Ivan Stjepanov iz Pistoje. C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, Dubrovnik 1955, str. 93.

⁴ K. Prijatelj, o. c. (2), str. 14–24, sl. 2–4, 8–35.

⁵ Ibid. str. 25, sl. 38–49. J. Balog, *Ioannes Duknovich de Traurio*, Acta historiae artium Academiae scientiarum huncaricae Tonus VII, fasc. 1–2. Budapest 1960, str. 51; C. Fisković, *Duknovićeva vrata Cipikove palače u Trogiru*, Peristil sv. 10–11. Zagreb 1968, str. 51; C. Fisković, *La scoperta del portale e del putto di Ivan Duknović a Trogir*, Atti XXII Internacionalnog kongresa povijesti umjetnosti, Budapest 1969, str. 853; C. Fisković, *Dalmät Művészeti Korvin Mátys Budai és Visegrádi Udvarbáau* (Dalmatinski umjetnici na dvoru Matije Korvina), Küllönlenyomat A Hungarológiai Intezet Tudományos Közleményei III evflyam/1971 júniusi számabol 5–6, Novi Sad 1971, str. 23; M. Héjss, *Le chateau royal de Visegrád*, Budapest 1970.

Ne mogu se složiti s M. Héjssom koji smatra da je *kip mladog Herakla* na kraljevskoj česmi u Višegradu djelo nekog firentinskog kipara, možda Tomasa Fiambertija (str. 21, 22) osobito nakon nalaza putta s bakljom i Cipikovim grbom u Trogiru. Taj putto očito pokazuje da je Duknović oblikovao i Herakla vrh višegradske česme.

⁶ C. Fisković, *Djela I. Duknovića u Trogiru*, Historijski zbornik I, Zagreb 1960, str. 233; C. Fisković, *Ivan Duknović u zavičaju*, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU, V, 1. Zagreb 1957, str. 28; C. Fisković, *Neobjavljeno djelo Ivana Duknovića u Trogiru*, Mogućnosti br. 5, Split 1959, str. 411; C. Fisković, *Aleši Firentinac i Duknović u Trogiru*, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU, VII br. 1, Zagreb 1959; C. Fisković, *Neobjavljeni reljef Ivana Duknovića u Trogiru*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 14, Split 1962, str. 95; C. Fisković, *Još jedan Duknovićev rad u zavičaju*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 15, str. 61, Split 1963; C. Fisković, *Ivan Duknović Dalmata*, Acta historiae artium XIII fasc. 1–3, Budapest 1967, str. 265; C. Fisković, *Duknovićeva vrata*. . . o. c. (5).

⁷ G. Saracini, *Notizie storiche della città di Ancona*, Rim 1675, str. 298.

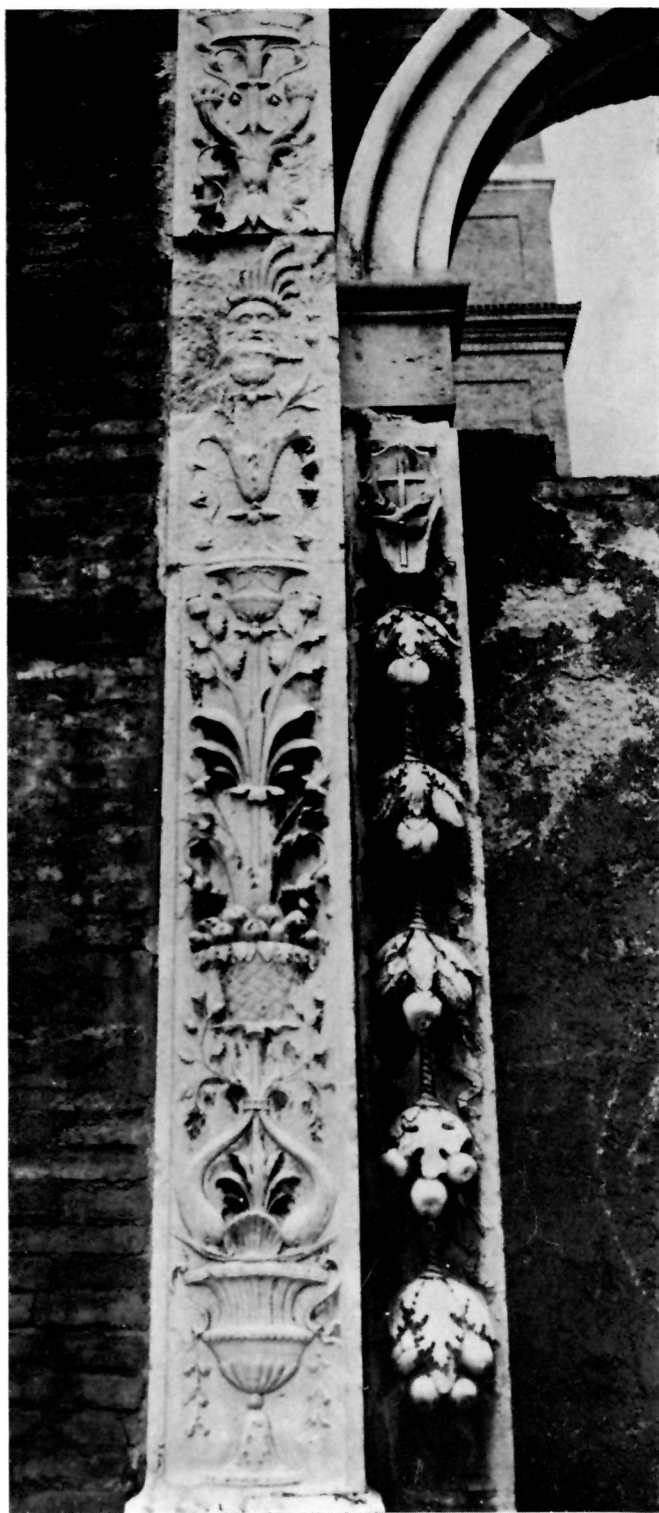

1 Ivan Duknović, Vrata bivšeg franjevačkog samostana u Ankoni. Foto: Nenad Gattin

ni Gianellijev spomenik Duknovićevo djelo. Drugi mu se radovi u Jakinu dosad ne spominjahu u stručnoj literaturi a ni inače.

Boraveći lanjske godine u Jakinu, primijetio sam da velika *kamena vrata nekadašnjeg franjevačkog samostana*, tik do pročelja crkve tog reda, koje Juraj Dalmatinac ovjekovječi svojim spomenutim djelom, nose oznake dlijeta Ivana Duknovića, pa mu stoga pripisujem taj do sada u talijanskoj umjetnosti jedva spomenuti spomenik.⁸ To je tipično djelo visoke renesanse istanča-

⁸ Spominje ga M. Natalucci, *Ancona attraverso i secoli I*, Città di Castello 1960, str. 529. On je samo napomenuo da se na njemu primjećuje dalmatinski upliv (*Influenze dalmate si riscontravano nel portale attiguo a S. Francesco, nell'ingresso alla Biblioteca civica, ora distrutto*), ali nije ga pripisao Duknoviću. Kako se iz Nataluccijeva pisanja vidi, vrata su bila porušena u bombardiranju Jakina za vrijeme drugog svjetskog rata, ali su

2 Ivan Duknović, Sjeverni dovratnici vrata franjevačkog samostana u Ankoni.
Foto: Soprintendenza ai monumenti Ancona

3 Duknovićev pomoćnik, Južni dovratnici franjevačkog samostana u Ankoni.
Foto: Soprintendenza ai monumenti Ancona

zatim pažljivo obnovljena. Tragovi rušenja i obnove jasno se vide i na spomeniku. U knjižnici *Danni di guerra e providenze per le antichità i monumenti e l'arte* objavljenoj u *Jakinu* 1946, na str. 72. piše da je bivši samostan pretvoren zatim u knjižnicu i muzej bio bombardiran od travnja do srpnja 1945, ali se ne spominju Duknovićeva vrata. Ne spominje ih ni L. Serra, *L'arte nelle Marche II, Periodo del Rinascimento*, Rim 1934.

nih oblika, a velebnih razmjera. Kompoziciono je skladno udvostručeno: u vanjskom pravokutnom okviru unutrašnji manji uvučeni ocrtava visoki ulaz polukružna završetka. Dovratnici vanjskog okvira su na golim i širim podnošcima poput vitkih pilastara frontalno urešeni plitkoreljefnim groteskama. One se uspinju u pet

4 Ivan Duknović, Gornji dio vrata franjevačkog samostana u Ankoni
(Foto: Nenad Gattin)

nejednakih sastavaka i završavaju palmetastim glavica-
ma na kojima je položen dvostruki grednjak. Donju mu
traku uzdužno presijeca niz astragala, a gornju iznad re-
da ovula popunjavaju izmjenično složene tri vaze i četiri
anđeoske glave postavljene nad vijencima obješenim iz-
nad vaza. Sve završava jakim nadvratnikom izbočenim
prema vani u slojevitom redanju traka pojačanih trak-
om zubaca i ovula. Tako se sav ukras podređuje ulozi
ovog okvira koji određuje vrata na pročelju zgrade. Za-
to mu je i raščlamba tako statička od osnovnog nacрта
do obrade pojedinosti u strogo logičnom i vrlo čitkom
sustavu. Jednako je odmjeren i površinski ukras, pla-
stički vrlo plitak, predočen je više grafički negoli re-
ljefno, s time da se na dovratnicima ostvaruje uspinju-
ći njegov gusti rast, a na svemu nadvratniku nagla-
šena je vodoravna opuštenost.

S time se spretno povezuje, na svojstven način obliko-
van, unutarnji okvir. Uvučen je do plohe zida zgrade, a
izravno sljubljen uz raspone vanjskog okvira čini pri-
jelaz prema šupljini ulaza koji sam uokviruje. U skladu
s osnovnim oblikom koji završava polukrugom, na nje-
mu je izveden ukras suprotnog ritma negoli na vanj-
skom. Najviše ga zadaje padajući niz prema dolje okre-
nutih bokora voća i plodova oblikovanih u prilično ja-
kom reljefu dovratnika. Oni su obješeni o izduljeni grb
u obliku »konjske glave« sa znamenom franjevac, a

nad njima nema glavica stupca⁹ da obave prijelaz k sa-
petom luku. On se upire samo o usku traku i savija
redom ovula na vanjskom rubu a bisera u srednjoj plit-
koj kičmi. U tjemenu mu je jak ključni kamen koji se
nadimlje obavijen lišćem iz niza bisera.

Stječe se, dakle, dojam da se sve razvija u bremenitom
spuštanju sa stankama, a ne u zračnom uspinjanju što je
oplemenilo vanjski okvir. Ali ravnoteža tih dvaju sustava
zapravo izrađuje likovnu uvjerljivost spomenika.

Vrata su očito izrađena iskusnom rukom u slogu
XVI stoljeća. Na to upućuje udvostručavanje njihovih
okvira te međusobna povezanost i završnost njihovih
dijelova a jednako istančano klesan na razinu suvreme-
ne mode odabran ukras. Pojedini ukrasni motivi tih vra-
ta poznati su sa Duknovićevih radova u Rimu, u kojima
je naš majstor surađivao s Minom da Fiesole¹⁰

⁹ Nisam mogao doznati u Soprintendenza ai monumenti delle Marche, kojoj, kao i N. Gattinu, zahvaljujem na ljubezno us-
tupljenim fotografijama, da li su glavice prije bombardiranja
bile ukrašene, ali nije isključeno da ih je restaurator uspostav-
ljajući vrata nakon rata pojednostavnio, jer on i u grednjak
nije unio ponovno oštećeni dio s vijencem, a niti ovule i biser
u luk, iako je imao podatke za to u susjednom slijedu.

¹⁰ Savijanje vrpce s kuglicama na koncu ruba na ulomku s *grob-
nice Pavla II* u pariskom Louvreu, a koji pripada Duknoviću, V.
sl. K. Prijatelj, o. c. (2), sl. 25; glavice s palmicama, v. sl. Ibid,
sl. 26.

5 Ivan Duknović, Gornji dio sjevernog dovratnika franjevačkog samostana u Ankoni (Foto: N. Gattin)

i Andrijom Bregnom,¹¹ a vide se na njegovu *zdcenu Matije Korvina* u Višegradu,¹² na *Gianellijevu spomeniku* u Jakinu¹³ i na *reljefima* u Trogiru.¹⁴ To su vitke vaze, rogovi obilja, uspravne groteske koje niču iz

¹¹ Vase groteski i vijenci voća u bokorima. V. sl. K. Prijatelj, o.c. (2), sl. 28.

¹² Vijenci voća u bokorima i njihovi dršci svinuti poput rogova, vrpce s završnim kuglicama i njihovo savijanje. V. sl. K. Prijatelj, o.c. (2), sl. 40–43; M. Hejj, o.c. (5), tabla 9–11.

¹³ Glavice s palmicama, V. sl. K. Prijatelj, o.c. (2)

¹⁴ Vrpce s kuglicama, v. sl. C. Fisković, *Neobjavljeno djelo...* o.c. (6), sl. 1,3; C. Fisković, *Neobjavljeni reljef...* o.c. (6), tabla 12; vrpce s kuglicama, način njihova savijanja, bokori voća u malim savinutim rogovima, C. Fisković, *Ivan Duknović-Dalmata*, o.c. (6) sl. 17.

vaza, poluglavice s palmicama i voluticama, a osobito okomito obješeni u bokore povezani vijenci lišća i voća koje podržavaju dršci u obliku malih rogova.

On pri toj izradbi različita ukrasa unosi ovdje nove motive, groteske obogaćuje dupinima, školjkama, vazama, čovječjom maskom, plitkom i dubokom košarom cvijeća.

U grozdove okupljenih vijenaca unosi različito voće i plodove: šipke i orahe, jabuke i kruške, mendule i smokve, borove češarice, klas i žir, zajedno s njihovim raznolikim lišćem. Uz te različite plodove i franjevačke grbove savijaju se, vise i grče vrpce sa završnim koncem na kojemu je kuglica, izrazita i ponavljana oznaka Duknovićeva reljefnog ukrašavanja.¹⁵

Kao što motivi otkrivaju Duknovićevu ikonografiju, tako i oblikovanje i kompozicija potvrđuju njegovu istančanost u visokom i plitkom reljefu, njegovu ljubav za pojedinosti osobito za stvarno prikazivanje biljnih plodova i voća kao i za maštovitost tananih groteski.

Znajući za njegov boravak i rad u Jakinu početkom XVI stoljeća, a usporedivši ova vrata s ostalim njegovim djelima, i vidjevši im vrsnoću u cjelini i u pojedinostima, ovo djelo mu se može doista pripisati i pridodati skupini njegovih već poznatih. Mora se pri tome napomenuti da je izradio samo dva sjeverna dovratnika, a ostala dva, južna, prepustio pomoćnicima koji se držahu majstorova uzorka. Već sam ranije upozorio na takav postupak i kod Nikole Firentinca.¹⁶ Uzorak majstorov se uvijek odlikuje jačom vrsnoćom, pa je to i ovdje uočivo.

Tako nema ljudskih likova u cjelini, a u njihovoj izradi, kako pokazuju *lik sv. Tome* u Trogiru i jakinski na Gianellijevoj grobnici, majstor već u starijim godinama bijaše sustao, ipak ova samostanska vrata u svojim omjerima i u obradi svog ukrasa pokazuju Duknovićevu vrsnoću. Ovo, dakle, do sada neprimijećeno njegovo djelo, koje se može datirati u prvo desetljeće XVI stoljeća, upotpunjuje dostojno rad hrvatskih majstora u Italiji, gdje se može ubrojiti među ljepše spomenike te vrste, osobito u Jakinskim markama.¹⁷

¹⁵ Vidi usporedbe u bilješkama 10–14.

¹⁶ C. Fisković, *Aleši Firentinac...* o.c. (6), str. 26.

¹⁷ Sličnih vrata ima u Palazzo ducale u Urbino. L. Serra o.c. (8), sl. 186, 187, 188, 189, ali bez grupiranih bokora voća i bez luka osim onih raskošnih vrata loža salona sl. 186. Ima ih i u Senigalliji sl. 194–197.

Resumè

IL PORTALE DEI FRANCESKANI IN ANCONA OPERA DI GIOVANNI DUKNOVIĆ-DALMATA

Sulla base dell'analisi stilistica Cvito Fisković attribuisce il portale del ex convento dei francescani in Ancona allo scultore Giovanni Duknović Dalmata il quale ha nella prima metà del XVI secolo lavorato in quella città. Il portale dimostra sia la qualità artistica che i motivi decorativi tipici per il Duknović.